

מדת בדת

לע"נ הגאון ר' אברהם יהודה
בן ר' יעקב פרבשטיין זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 286 פרשת וארא תשע"ח

שבועות מה-מט ע"ז ב-ג

שיעון חזק חיומי בדרך קצרה

שהוא שנה באותו זמן ולכן שתק ויש אומרים שהוא שנה ולכן שתק, וכן אמר רב מנשיא בר זביד אמר רב שכל זה כששכרו בעדים אך בשכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתוך נאמן ששכרו ונתן לו שכרו, אמר רמי בר חמא כמה נאה שמועה זו אמר לו רבא מה נאה בזה הרי לפ"ז בכל שבועת שומרים יכול לומר להד"ם ויהיה נאמן לומר נאנסו וגם בהפקיד בעדים מתוך שיכול לומר החזרתי נאמן לומר נאנסו, אך יש לומר שהתורה דברה בהפקיד לו בשטר ולפ"ז יוצא ששניהם סוברים שהמפקיד אצל חבירו בעדים לא צריך להחזיר לו בעדים ואם הפקיד בשטר צריך להחזיר לו בעדים, ורמי בר חמא קרא על רב ששת וישם דוד את הדברים האלה שרב ששת שרב ששת אמר לרבה בר שמואל האם שנית משהו על שכיר והוא אמר ששנינו שכיר בזמנו נשבע ונוטל באמר לו שכרתי ולא נתת לי שכרי ובעה"ב אמר שכרתוך אך קבלת שכרך, ואם אמר לו קצצת לי שתיים והשני אמר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה ואם בסיפא מדובר בראיה א"כ ברישא מדובר בלי ראיה,

דף מו ור"נ בר יצחק אמר שגם ברישא מדובר בראיה וכתבו רק ראיה שמשלם אך לא כתבו ראיה בשביל שישבע, ר' ירמיה בר אבא אמר ששלחו משיבת רב לשמואל מה הדין כשהאומן אמר קצצת לי שתיים והשני אמר קצצת לי אחת מי נשבע, אמר שמואל שבעה"ב ישבע והאומן יפסיד שהרי ודאי זוכרים כמה קצצו, ויש להקשות שרבה בר שמואל שנה שבקצץ המוציא מחבירו עליו הראיה ואם לא מביא ראיה אינו מוציא, ולכאורה שישבע בעה"ב והאומן יפסיד, ומבאר ר"נ שהברייתא הזו כתובה בשני צדדים או יביא ראיה ויטול או ישבע בעה"ב ויפסיד האומן, ויש להקשות ששנינו שמי שנתן טליתו לאומן ואומר האומן קצצת לי שתיים ובעה"ב אמר קצצתי לך אחת בעוד שהטלית אצל האומן בעה"ב יביא ראיה ואם נתנה לו בזמנו ישבע ויטול ואם עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה וכתוב שבזמנו נשבע האומן ונוטל ולכאורה ישבע בעה"ב ויפסיד האומן, ור"נ בר יצחק מבאר שהברייתא הזו היא כדעת ר' יהודה שבזמן שהשבועה נוטה אצל בעה"ב השכיר נשבע, ואין לומר שזה כר' יהודה של משנתנו שהרי הוא מחמיר ואומר שהשבועה היא רק כשתהיה מקצת הודאה, אלא זה כר' יהודה שאומר על הברייתא שבשכיר כל זמן שלא עבר זמנו הוא נשבע ונוטל ואם עבר זמנו אינו נשבע ונוטל ואמר ר' יהודה שכל זה כשאמר לו תן לי שכרי חמישים דינר שיש לי בידך והוא אומר קבלתי מהם דינר זהב או שאמר לו שתיים קצצת ובעה"ב אמר לא קצצתי אלא אחד, אך אם אמר לו לא שכרתוך מעולם או שאמר לו שכרתוך ונתתי לך שכרך המוציא מחבירו עליו הראיה, ורב ששת בר רב אידי מוקשה שא"כ המשנה של קצץ זה רק לר' יהודה היכן שמחמיר ר' יהודה רבנן מקילים היכן שמקל ר' יהודה יחמירו רבנן ואם נאמר שזה כדעת רבנן א"כ קשה שהברייתא של רבה בר שמואל שבקצץ המוציא מחבירו עליו הראיה זה לא כר' יהודה ולא כרבנן, אלא אמר רבא שר' יהודה סובר שבדאורייתא עשו תקנה לשכיר ובשבועה דרבנן לא עשו תקנה לתקנה ורבנן סוברים שגם דרבנן עשו תקנה לשכיר וזוכרים את הקציעה.

המשנה אומרת שבנגזל מדובר שהעידו שנכנס לביתו למשכנו ויש להקשות אולי לא משכנו כמו שאמר ר"נ שמי שמחזיק גרוזן ואומר אלך לקצוץ את הדקל של פלוני ומצאו את אותו דקל קצוץ לא אומרים שאותו אדם קצצו שיתכן שאדם מגזים כדיבורו ואינו עושה וגם כאן נאמר שהוא לא משכן ממנו, ויש לגרוס ומשכנו, אך קשה שנראה מה משכן ממנו ורבה בר בר חנה אמר בשם ר' יוחנן שמדובר שהנגזל טוען על כלים שיכול להכניס תחת כנפיו.

רב יהודה אמר שאם ראו אדם שמתמין כלים תחת כנפיו ויצא **עמוד ב** והוא אמר שהוא קנה אותם אינו נאמן, ומדובר בבעה"ב שאינו עשוי למכור כליו ואם הוא לקח מאדם שעשוי למכור כליו נאמן הלוקח, וכל זה דוקא בכלים שאין הדרך להטמינם אך בכלים שהדרך להטמינם נאמן אף בבעה"ב שלא עשוי למכור כליו והנ"ל מדובר באדם שאין דרכו להצניע אך אדם שדרכו להצניע נאמן כי כך זה דרכו, וכל זה כשבעה"ב אמר שאלת ממני

דף מה שכנגדו חשוד על השבועה מטילים את השבועה על השני והיינו בשבועת העדות ושבועת הפקדון ואפילו שבועת שוא שאם אחר מהם היה משחק בקוביא ומלוה בריבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית שכנגדו נשבע ונוטל, ואם היו שניהם חשודים לר' יוסי השבועה חוזרת למקומה ולר"מ יחלוקו, ובחנוני על פנקסו לא מדובר שהוא טוען שכתוב על פנקסי שאתה חייב לי ר' זוז אלא שאמר לו תן לבני סאתים חיטים או תן לפועלי סלע מעות והוא אומר נתתי והם אומרים לא נטלנו, הוא נשבע ונוטל והם נשבעים ונוטלים, וכן ננס אומר שא"כ יוצא שאלו ואלו באים לידי שבועת שוא אלא החנוני נוטל שלא בשבועה והם נוטלים שלא בשבועה, אם אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ותן לו ואמר לו תן לי אותו דינר אמר לו נתתי לך, ושמת אותו בתיקך ישבע בעה"ב שנתן לו את הדינר, ואם אמר לו תן את הפירות ואמר לו נתתי לך ולקחת אותם לביתך ישבע החנוני, ור' יהודה סובר שמי שבידו הפירות ידו על העליונה, אם אמר לשולחני תן לי בדינר מעות ונתן לו ואח"כ אמר לו תן לי את הדינר אמר לו נתתי לך והשלת לכיסך ישבע השולחני, ולר' יהודה אין דרך השולחני לתת איסור אם לא נתנו לו את הדינר, וכן לגבי פוגמת כתובתה נפרעת רק בשבועה וכן כשיש עד אחד שפרע לה, וכן לא גובים מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים אלא בשבועה, וכן הנפרעת שלא בפני בעלה נפרעת רק בשבועה ויתומים לא פורעים אלא בשבועה שלא פקדנו אבא ולא אמר לנו אבא שלא מצאנו בכל שטרותיו ששטר זה פרוע, ור' יוחנן בן ברוקה אמר שאפילו בן שנולד אחר מיתת אביו אינו נוטל אלא בשבועה, ורשב"ג אמר שאם יש עדים שאמר האב בשעת מותו ששטר זה לא פרוע נוטל בלי שבועה, אלו נשבעים בלי טענה השותפין והאריסים והאפוטרופסים והאשה שנושאת ונותנת בתוך הבית ובן הבית שאמר לו מה אתה טוען רצוני שתשבע לי חייב, ואם חלקו השותפין והאריסים אינו יכול להשביעו ואם גלגל לו שבועה ממקום אחר מגלגלים עליו את הכל, ושבועת משמטת את השבועה. **גמרא** מנין שהנשבעים בתורה נשבעים ולא משלמים שכתוב ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם לו השבועה.

יש להקשות מדוע תקנו חז"ל שהשכיר ישבע, רב יהודה אמר בשם שמואל ששנו כאן הלכות גדולות, אך קשה שזה לא הלכה אלא תקנה, ויש לומר תקנות גדולות שנו כאן, וקשה שמשמע שיש קטנות ור"נ אמר בשם שמואל ששנו כאן תקנות קבועות והיינו שחכמים עקרו את השבועה מבעה"ב ונתנוה על השכיר משום כדי חייו, אך קשה וכי בגלל פרנסת השכיר קנסו את בעה"ב, ויש לומר שנה לבעה"ב שהשכיר ישבע כדי שימצא לשכור פועלים, אך קשה שעדיף לשכיר שישבע לבעה"ב כדי שישכור אותו, אך יש לומר שבעה"ב שוכר על כרחו ומצד שני יש לומר שהשכיר נשכר על כרחו, אלא יש לומר כיון שבעה"ב טרוד בפועליו לכן הטילו עליו את השבועה, ויש להקשות שיתן לו בלי שבועה, יש לומר שהשבועה היא כדי לפייס את דעת בעה"ב ואין לומר שיתן לו שכרו בעדים כי זה טורח ואין לומר שישלם לו מראש כיון ששניהם רוצים בהקפה, **עמוד ב** אך קשה שא"כ גם בקצץ נאמן לשכיר בשבועה והרי שנינו שאם האומן אמר שקצצת לי שתיים והשני אמר קצצתי לך אחת המוציא מחבירו עליו הראיה, ויש לומר שאנשים זוכרים כמה קצבו אך קשה א"כ נאמן לבעה"ב גם אחר זמנו ושנינו שאם עבר הזמן ולא נתן לו השכיר לא נשבע ונוטל, ויש לומר שיש חזקה שבעה"ב לא עובר בכל תלין, אך קשה שהרי אמרנו שבעה"ב טרוד בפועליו יש לומר שזה דוקא קודם שהגיע זמן החיוב אך אחר שכבר הגיע זמן החיוב בעה"ב מעמיד על עצמו וזוכר אם שילם כבר, ויש להקשות וכי השכיר חשוד לגזול, ויש לומר שלבעה"ב יש שני חזקות א. שאינו עובר בכל תלין ב. שהשכיר לא משהא שכרו.

ר"נ אמר בשם שמואל שהשכיר נשבע רק בשכרו בעדים אך אם שכרו שלא בעדים נאמן בעה"ב במיגו שיכל לומר לא שכרתוך מעולם יכול לומר שכרתוך ונתתי לך שכרך, אמר לו ר' יצחק שזה ישר וכן אמר ר' יוחנן, ולכאורה משמע שר"ל חולק יש אומרים

והלוקח אומר קניתי ממך אך אם בעה"ב אומר גנבת נאמן הלוקח כי לא מחזיקים אנשים בגניבה, והנ"ל מדובר בדברים שעשויים להשאיל ולהשכיר אך בדבר שלא עשויים להשאיל או להשכיר נאמן הלוקח כמו ששלח רב הונא שבכלים שעשויים להשאיל או להשכיר אדם לא נאמן לומר לקוחים הם ביד, וכמו שרבה הוציא מספריים של סורקי בגדים וספר אגדה מיתומים כיון שהם עשויים להשאיל ולהשכיר.

רבא אומר שבשבועת נגזל אפילו שומר הבית או אשת בעה"ב נאמנים להשביע, ורב פפא מסתפק לגבי הפועל של בעה"ב אם הוא נאמן להשביע, ונשאר בתיקו.

רב יימר שאל את רב אשי במקרה שבעה"ב טוען שהוא לקח לו כוס של כסף אמר רב אשי שמבררים אם הוא אדם אמיד או שהוא אדם נאמן שיתכן שהפקידו אצלו כוס של כסף אז הוא נשבע ונוטל, ואם לא אינו נאמן להשביע את הלוקח שבועת נגזל.

רב יהודה אומר שבשבועת הנחבל זה דוקא באופן שהוא יכול לחבול בעצמו אך אם אינו יכול לחבול בעצמו נוטל הנחבל בלי שבועה, אך קשה שנחשוש שהוא התחכך בכוחל ורב חייא שנה שמדובר שיש לו נשיכה בגבו או בין אצילי ידיו, אך קשה שנחשוש שאחר עשה לו יש לומר שמדובר שאין אדם נוסף.

המשנה אומרת שאף הנכשל בשבועת שוא מטילים את השבועה על שכנגדו, יש להקשות מדוע כתוב **אפילו** הרי היא יותר קלה משבועה של כפירת ממון, ויש לומר שהמשנה נקטה בדרך לא מיבעיא שלא רק במקום שיש כפירת ממון אלא גם במקום שזה רק כפירת דברים בלבד מטילים את השבועה על שכנגדו, אך קשה מדוע המשנה לא מונה שבועת ביטוי יש לומר שהמשנה נקטה שבועה שהיא בשקר אך שבועת ביטוי יתכן שנשבע באמת, אך לכאורה דוקא אוכל ולא אוכל זה לא שקר אך אכלתי ולא אכל זה שקר, ויש לומר שהמשנה נקטה דוגמא של שבועת שוא וכל הדומה לו דהיינו שבועת ביטוי ישעשבר.

דף מז המשנה מוסיפה משחק בקוביא שבתחילה היא מונה את הפסולים לשבועה מדאורייתא ואח"כ היא מונה פסולי מדרבן.

רבא שאל את ר"נ איך שנו במשנה שר' יוסי אמר יחלוקו או ר"מ אמר יחלוקו אמר ר"נ איני יודע, שאל רבא כמו מי ההלכה אמר ר"נ איני יודע, אך שנינו שרב יוסף בר מניומי אמר בשם ר"נ שר'נ אמר שר' יוסי אמר יחלוקו וכן שנה רב זביד בן רב הושעיא שלר' יוסי יחלוקו, ויש ששלחו שרב זביד אמר בשם רב הושעיא שלר' יוסי יחלוקו ורב יוסף בר מניומי הוסיף שר'נ פסק למעשה שיחלוקו.

ר' אמי אומר שרבותינו שבבבל אמרו שלר"מ שחזרה שבועה למקומה היינו לסיני ורבותינו שבא"י אמרו שהשבועה חזרה למחוייב בה ואמר רב פפא שרבותינו שבבבל היינו רב ושמואל שנינו על דברי המשנה שיתומים מהיתומים לא יפרעו אלא בשבועה, והקשו על כך שאם הכוונה שיפרעו מהלוה רק בשבועה הרי אביהם היה מוציא בלי שבועה אלא הכוונה שיתומים מיתומים יפרעו רק בשבועה, וביארו רב ושמואל שזה רק באופן שמת המלוה בחיי הלוה אך אם מת הלוה בחיי המלוה הוא כבר התחייב שבועה לבני הלוה ואין אדם מוריש שבועה לבניו, ורבותינו שבא"י היינו ר' אבא שהיה אדם שחטף נסכא מחבירו ובא לפני רב אמי וישב לפניו ר' אבא והתובע הביא עד אחד שהוא חטף ממנו ואמר הנתבע אכן חטפתי אך זה היה שלי אמר ר' אמי איך ידונו בזה הדיינים שאיך נאמר לו שלם שאין שני עדים ואיך נאמר לו השבע שהרי אם יש עד שהוא חטף הוא נפסל לשבועה מדין גזלן, ור' אבא אמר שהוא מחוייב שבועה שאינו יכול להשבע ולכן ישלם, ורבא מביא ראיה לדברי ר' אבא ממה ששנה ר' אמי על הפסוק שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים שאם מדובר שאמר לו מנה לאבא ביד אביך והנתבע אומר חמישים אני יודע ושאר החמישים אני יודע **עמוד** ב וזה מובן רק אם אביו חייב שבועה באופן זה לכן צריך פסוק לפטור את היורשים, אך אם נאמר כרב ושמואל שאביו פטור באופן שאמר איני יודע א"כ לא צריך פסוק לגבי היורשים, ורב ושמואל למדו מהפסוק הזה כמו שנינו ששמעון בן טרפון אומר שבועת ה' תהיה בין שניהם שהשבועה חלה על שניהם, ועוד אמר שמעון בן טרפון מהיכן לומדים אזהרה למסייע לנואף שכתוב לא תנאף וניתן לקרוא לא תנאף, עוד הוא דרש בפסוק ותרגנו באהליכם שזה ר"ת תרתם וגיניתם באהלו של מקום, ועוד הוא דרש בפסוק עד הנהר הגדול נהר פרת שהוא נקרא גדול כמו שאומרים התקרב למשוח בשמן ותמשח גם אתה, ואצל ר' ישמעאל שנו עבד מלך כמלך.

רבי שנה על המשנה של חנוני על פנקסו טורח שבועה זו למה ואמר לו ר' חייא ששנינו שניהם נשבעים ונוטלים מבעה"ב, ויש להסתפק אם רבי קיבל ממנו, ויש להוכיח מברייתא שרבי אמר שהפועלים נשבעים ונוטלים מהחנוני ואם נאמר שרבי קיבל מר' חייא היה צריך לומר נשבעים ונוטלים מבעה"ב, ורבא מבאר שהפועלים נשבעים לבעה"ב במעמד החנוני כדי שיתביישו ממנו.

רב הונא סובר שאם יש שני כיתות עדים שמכחישות זו את זו כל אחת יכולה לבא להעיד בפני עצמה בעדות אחרת ורב חסדא סובר איך נוכל להאמין לעדים שחשודים על שקר, ונחלקו באופן שהיו שני הלואות של שני אנשים בשני שטרות, ואם זה אותו מלוה ולוה ובשני שטרות יד בעל השטר על התחונה ואם היו שני מלוים ולוה אחד ושני שטרות זה כמו המקרה של המשנה של חנוני על פנקסו ששניהם נשבעים ונוטלים מבעה"ב אך שידוע שאחד משקר, ויש להסתפק בשני לויים ומלוה אחד ושני שטרות, ונשאר בתיקו.

דף מח רב הונא בר יהודה מקשה ששנינו לגבי עדות החדש שאם עד אחד אומר שהירח היה גבוה כשיעור שני מרדעות והשני אומר שהיו ג' עדותם קיימת, ואם אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותם בטילה ומצטרפים לעדות אחרת ומשמע אפילו עדות ממון, אמר רבא שהכוונה היא שאחד מהם מצטרף לעדות אחרת של ר"ח שאז הם שנים כנגד אחד ולא מאמינים לאותו אחד.

שנו בברייתא שר' יהודה אמר שבשבועת חנוני מדובר כשהפירות צבורים ומונחים ושניהם מערערים עליהם, אך אם הפשלים בקופתו לאחוריו המוציא מחבירו עליו הראיה.

המשנה הוסיפה את שבועת השולחני, ויש לומר שאם היו כותבים את השבועה לגבי פירות היינו אומרים שלכן ישבעו שנים כיון שהפירות עשויים להירקב לא משהים אותם אך מעות שלא ירקבו לא ישהו אותם והם יודו לר' יהודה, ואם היו חולקים במעות היינו אומרים שר' יהודה חלק במעות אך הוא יודה לרבנן בפירות שעשויים להירקב.

המשנה אומרת שיתומים גובים בשבועה, יש להקשות שאם מדובר על הלוה הרי אביהם היה מוציא בלי שבועה ומדוע ישבעו, וביארו רב ושמואל שמדובר שמת הלוה בחיי המלוה ואמנם אם מת הלוה בחיי המלוה כבר התחייב המלוה שבועה לבני הלוה ואין אדם מוריש שבועה לבניו, ושלחו לר"א שבועה זו מה טיבה והוא אמר שהיורשים נשבעים שבועת יורשים ונוטלים, וכששלחו שאלה זו בימי ר' אמי הוא אמר כל כך שולחים את זה הרי ודאי אם הייתי מוצא טעם הייתי שולח להם, ור' אמי אמר כיון שזה בא לידי אומר בזה שאם עמד בדין ומת הוא כבר התחייב שבועה לבני הלוה ואדם לא מוריש שבועה לבניו, ואם לא עמד בדין ומת היורשים נשבעים שבועת יורשים ונוטלים, ומקשה ר"נ הרי הב"ד לא מחייבים שבועה אלא ברגע שמת הלוה התחייב המלוה שבועה לבני הלוה, ור"נ אמר שאם סוברים כרב ושמואל אין חילוק בין עמד בדין ללא עמד בדין, ואם לא סוברים כמותם יכול להשבע ומשמע שר' אמי הסתפק כמותו, ור' אושעיא מקשה ששנינו שאלמנה שמתה קודם שגבתה כתובתה יורשיה מזכירים את כתובתה עד כ"ה שנים, ויש לומר שמדובר באופן שכבר נשבעה קודם שמתה, ויש להקשות ששנינו לגבי מי שכתב שני כתובות בניס דכרין שאם נשא ראשונה והיא מתה ואח"כ נשא את השניה והוא מת שניה ויורשיה קודמים ליורשי הראשונה, ויש לומר שגם שם מדובר שכבר נשבעה השניה ליורשיה ואח"כ היא מתה, אך קשה מהמשך המשנה שיורשיה משביעים אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה משמע שעדיין היא לא נשבעה, ורב שמעיה מבאר שזה כתוב בשני צדדים שמה שכתוב אותה מדובר באלמנה ויורשיה מדובר בגרושה והיינו בחייו, ורב נתן בר אושעיא מקשה ששנינו יפה כח הבן מכח האב **עמוד** ב שהבן גובה בין בשבועה ובין בלי שבועה והאב גובה רק בשבועה, ולכאורה מדובר שמת הלוה בחיי המלוה וכתוב שהבן גובה בין בשבועה בין שלא בשבועה, ויש לומר שבשבועה הכוונה שבועת יורשים ושלא בשבועה היינו כרשב"ג של משנתנו שאדם מוריש שבועה לבניו, ורב יוסף אומר שזה כדעת ב"ש ששטר העומד להגבות הוא כגבוי.

כשר"נ הגיע לסורא נכנסו אליו רב חסדא ורבה בר רב הונא ואמרו לו בא נעקור את דברי רב ושמואל אמר להם וכי הלכתו

וציבור מלך נכנס תחלה לדין כמו שכתוב לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל, והסיבה היא א. שאינו דרך ארץ שיעמוד המלך בחוץ, ב. שעדיין לא גדל חרון האף, ואמר להם הקב"ה במה עסקתם אמרו לו הרבה שווקים תקנו ועשינו הרבה מרחצאות והרבינו כסף וזהב עבור ישראל שיעסקו בתורה ואמר הקב"ה שוטים שבעולם הרי עשיתם בשביל עצמכם שאת השווקים תקנתם להושיב בהם זונות ואת המרחצאות עשיתם לעדן עצמכם והכסף והזהב שלי הוא כמו שכתוב לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבקות האם יש בכם מגיד זאת דהיינו התורה כמו שכתוב וזאת התורה אשר שם משה, והם יצאו בפחי נפש ואחרי רומי נכנסה מלכות פרס שהיא חשובה אחרי רומי כמו שכתוב וארו חויה אחרי דמיא לדב, ורב יוסף שנה שזה נאמר על הפרסיים שהם אוכלים ושותים כדוב ומגדלים שיער כדוב ואין להם מנוחה כדוב ואמר להם הקב"ה במה עסקתם אמרו לו הרבה גשרים גשרנו הרבה כרכים כבשנו הרבה מלחמות עשינו וכולם בשביל ישראל שיעסקו בתורה, אמר להם שכל מה שעשיתם הוא לצורך עצמכם, גשרים ליטול מהם מכס, כרכים ליטול עבודת המלך, ומלחמות אני עשיתי שכתוב ה' איש מלחמה, האם יש בכם מגיד זאת שזו התורה והם יצאו בפחי נפש, ויש להקשות שאחרי שראו פרס שרומי יצאה מדוע הם נכנסו יש לומר שפרס בנו את ביהמ"ק ורומי החריבו את ביהמ"ק, וכך נכנסה כל אומה ואומה אך קשה שאחרי שראו שהראשונים לא הועילו מה הם יועילו, יש לומר שהם חשבו שרומי ופרס השתעבדו בישראל והם לא, ומה שהחשיבו את פרס ורומי ולא את השאר כי מלכותם נמשכת עד ביאת המשיח, ואומרים האומות לפני הקב"ה האם רצית לתת את התורה ולא קבלנוה, אך קשה איך יטענו כך הרי כתוב בפסוק ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, וכתוב אלוך מתמין יבא ומה רצה בשעיר ותמין ופארן, וביאר ר' יוחנן שהקב"ה חירז על כל אומה ולשון שקבלו את התורה עד שישאל קבלוה, ויש לבאר שהם טוענים האם קבלנוה ולא קיימנוה, אך קשה שזה עצמו שברם מדוע לא קבלוה אלא הם טוענים האם כפית עלינו הר כגיגית כמו שעשית לישראל כמו שכתוב ויתיצבו בתחתית ההר ופירש רב דימי בר חמא שהקב"ה כפה על ישראל הר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לא כאן תהא קבורתכם, ואומר להם הקב"ה הראשונות ישמיענו כלומר שז' מצוות שהייתם מחוייבים בהם האם קיימתם כמו ששנה רב יוסף על הפסוק עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים שהקב"ה ראה את הז' מצוות שבני נח קבלו ולא קיימו עמד והתירם להם, ולכאורה הם השתכרו במה שלא קיימו אלא ביאר מר בר רבינא,

דף ג לומר שגם אם יקיימו הם לא יקבלו שכו, אך קשה ששנינו שר"מ אמר שאפילו עכו"ם אם הוא עוסק בתורה הוא ככהן גדול כמו שכתוב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא כתוב כהנים לויים וישראלים לומר שגם עכו"ם אם יעסק התורה הוא ככהן גדול, אלא יש לדרוש בפסוק שגם אם עכו"ם יקיימו את המצוות הם לא יקבלו שכר כמצווה ועושה אלא כמי שלא מצווה ועושה, כמו שאמר ר' חנינא שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, והעכו"ם אומרים לפני הקב"ה האם ישראל שקבלוה קיימוה ואמר הקב"ה אני מעיד בהם שהם קיימו את התורה אמרו לו וכי מעיד אב על בנו שהרי כתוב בני בכורי ישראל, אמר הקב"ה שמים וארץ יעידו בהם שהם קיימו את התורה, ואומרים האומות ששמים וארץ הם נוגעים בעדות שהרי נאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, וכמו שר"ל דרש בפסוק ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי שהקב"ה התנה עם מעשי בראשית ואמר שאם ישראל יקבלו את התורה מוטב ואם לא אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו, וכמו שדרש חזקיה על הפסוק משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה אם היא יראה ממה היא שקטה ואם היא שקטה מדוע היא יראה אלא בתחילה היא יראה ואח"כ כשישראל קבלו את התורה היא שקטה, אמר הקב"ה לאומות מכם יעידו בישראל שקיימו את התורה כולה, נמרוד יעיד באברהם שלא עבד ע"ז, לבן יעיד ביעקב שהוא לא עבר על גזל, אשת פוטיפר תעיד ביוסף שהוא לא נחשד על העבירה, ונבכודנצר יעיד בחנניה מישאל ועזריה שהם לא השתחוו לצלם, ודריוש יעיד בדניאל שהוא לא ביטל את התפילה, ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואלפיז התימני יעידו בישראל שהם קיימו את התורה כמו שכתוב יתנו עידיהם ויצדקו, ואומרים האומות תן לנו מראש ונעשנה אמר הקב"ה שוטים מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת ומי שלא טרח מערב שבת מהיכן יאכל בשבת ואף על פי כן יש לי מצוה קלה וסוכה שמה לכו ועשו אותה, אך קשה

שריב"ל דרש בפסוק אשר אנכי מצוך היום היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, ויש לומר שהקב"ה לא בא בטרוניא עם בריותיו, וסוכה נקראת מצוה קלה שאין בה חסרון כיס, ומיד כל אחד מהאומות בונה סוכה בראש גגו והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שכתוב ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו, אך קשה מדוע הקב"ה מקדיר הרי אינו בא בטרוניא עם בריותיו, ויש לומר שישראל מקיימים גם כשנמשכת תקופת תמוז בסוכות עמוד ב ויש להם צער, ואמנם אמר רבא שמצטער פטור מהסוכה אך ישראל לא בועטים ואילו האומות בועטים, ואז הקב"ה יושב ומשחק עליהם שכתוב יושב בשמים ישחק, ואמר ר' יצחק שאין צחוק לפניו אלא אותו היום בלבד, ויש ששנה את דברי ר' יצחק על מה ששנינו שר' יוסי אומר שלעתיד לבא יבואו האומות להתגייר, ולכאורה איך מקבלים מהם הרי שנינו שלא מקבלים גרים לימות המשיח כמו שלא קבלו גרים בימי דוד ושלמה אלא שהם באים ונעשים גרים גרורים והם מניחים תפילין בראשם ובדורעותיהם ויציעת בבגדיהם ומזוזה בפתחיהם, וכשרואים את מלחמת גוג ומגוג אומר להם מדוע באתם והם אומרים על ה' ועל משיחו שכתוב למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק וכל אחד מאותם גרים מנתק מצותו והולך שכתוב ננתקה את מוסרותימו והקב"ה יושב ושחק עליהם, ועל זה אמר ר' יצחק שרק אותו יום הקב"ה שוחק, ויש להקשות שרב יהודה אמר בשם רב שיש י"ב שעות ביום וג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה ובג' שניות הקב"ה יושב ודן את כל העולם וכשרואה שהוא מתחייב כליה הוא עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים ובג' שלישיות הקב"ה יושב וזן את כל העולם מקרני ראמים עד ביצי כינים ובג' רביעיות הקב"ה יושב ומשחק עם לויטן שכתוב לויטן זה יצרת לשחק בו, ור"נ בר יצחק מבאר שעם בריותיו הוא משחק אך על בריותיו זה רק באותו יום כדברי ר' יצחק, ורב אחא אמר לר"נ בר יצחק שמחורבן ביהמ"ק אין שחוק והקב"ה, ואין לומר שלומדים את זה מהפסוק ויקרא ה' אלוקים צבקות ביום ההוא לבכי ומספד וקרחה כי יתכן שזה רק אותו היום ולא אח"כ ואין ללמוד מהפסוק אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחיכי אם לא אזכרכי כי יתכן שאין שכחה לפניו אך יש שחוק, אלא יש ללמוד מהפסוק החשיתי מעולם אחריש אתאפק, בג' שעות רביעיות הקב"ה מלמד תורה תינוקות של בית רבן שכתוב למי יורה דעה ולמי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים שהוא מלמד לגמולי מחלב ומי שנעתקו משדים, וקודם לכן הם לומדים עם מיטטרון או שקודם לכן הקב"ה לומד גם עמם חוץ משאר הדברים, ובלילה יש אומרים שהקב"ה עושה מעין היום, ויש אומרים שהוא רוכב על כרוב קל שלו ושט ביי"ח אלף עולמות, כמו שנאמר רכב אלוקים רבותיים אלפי שנאן ויש לקרוא שאינן שחסר ב' אלף מב' ריבוא, ויש אומרים שבלילה הקב"ה יושב ושומע שירה מפי חיות שכתוב יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי.

ר' לוי אומר שמי שפוסק מדברי תורה לדברי שיחה מאכילים אותו גחלי רתמים כמו שנאמר הקוטפים מלוח עלי שיח ושורש רתמים לחמם ור"ל אומר שהעוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום כמו שנאמר יומם יצוה ה' חסדו בגלל שבלילה שירו עמי, ויש אומרים שר"ל למד מהפסוק שהעוסק בתורה בעוה"ז שדומה ללילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד בעוה"ב שהוא דומה ליום, שביומם יש חסד בגלל שבלילה שירו עמי.

רב יהודה אמר בשם שמואל על הפסוק ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו שבני אדם נמשלו לדגים שמתים בעלותם ליבשה כך כשבני אדם פורשים מתורה ומצוות הם מתים, ועוד יש לפרש שכמו שהדגים כשקדרה חמה עליהם הם מתים כך בני אדם מתים בקדור חמה עליהם, יש אומרים בעוה"ז כדברי ר' חנינא שהכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים שכתוב צנים פחים בדרך עיקש שומר נפשו ירחק מהם, ויש מפרשים לעוה"ב כדברי ר"ל שאין גיהנם לעתיד לבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר אותה והרשעים נידונים בה והצדיקים מתרפאים בה.